

בית מדרש רב פעלים ע"ש מרן הרב יוסף חיים זי"ע בראשות כב' מו"ר הרב אורי סבן שליט"א

אורי וישעי

הגיליון התורני
פרשת ויחי

כניסת שבת: 16:17

יציאת השבת: 17:24 לדעת ר"ת : 17:56

כתם פז – ג'אוריס על הפרשה

עטרת פז

בְּךָ יְבָרֵךְ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר יְשֻׁמְךָ אֱלֹקִים כְּאֶפְרַיִם וְכַמְנַשֶּׁה (מח, כ)
לכאורה יפלא, במה זכו אפרים ומנשה כי דוקא בהם יברכו בני ישראל? אלא יש להבין כי יסוד התורה הוא, שאדם לא יתגאה ולא יקנא בחברו. כאשר שָׁפַל יעקב ידיו על ראשי נכדיו והקדים את אפרים הצעיר, לפני אחיו הבכור, לא התעוררה גאוה בלב אפרים ולא עלתה קנאה בלבו של מנשה, ועל כן התבטא יעקב: בְּךָ יְבָרֵךְ יִשְׂרָאֵל! – הלוואי ויהיו כל בני ישראל ככה, ללא גאוה וללא קנאה. ובכך מתפרש הכתוב יְשֻׁמְךָ אֱלֹקִים כְּאֶפְרַיִם וְכַמְנַשֶּׁה – בני ישראל יתברכו באפרים ומנשה, בגלל שנישם את אֶפְרַיִם לְפָנֵי מְנַשֶּׁה, ועם זאת לא השפיע הדבר לרע על שניהם.. אכן צריך כל יהודי לשאוף להגיע לדרגה זו (אגרה דכלה).

שבדי לוחות

וַיִּשֶׂם בְּאָרוֹן בְּמִצְרַיִם (יג, כו)
תיבת וַיִּשֶׂם לשון סם, שחנטוהו בסמים. כמו שדרשו חז"ל בפסוק וַיִּשֶׂם (וַיִּשֶׂם) לְפָנָיו, לְאֹכֶל (כד, לג) – גבי אליעזר עבד אברהם, ששמו לו סם המוות באוכל כדי שימות, עד שבא מלאך והחזיר את סם המוות לצד בתואל.
יש לפרש בדרך רמז ע"פ מה שמובא בגמרא (מנחות צט.) על הפסוק: אֲשֶׁר שִׁבְרֹתָ וְשִׁמְתָם בְּאָרוֹן (דברים י, ב) – אמר רב יוסף, מלמד ש"לוחות ושבדי לוחות מונחין בארון", מכאן לתמיד חכם ששכח תלמודו מחמת אונסו שאין נוהגין בו מנהג ביזיון, ע"ש. והנה במגלת אסתר נאמר על מרדכי וְרָצוּי לְרֹב אֲחִיו (י, א), ופירש רש"י ז"ל "ולא לכל אחיו" מלמד שפירשו ממנו מקצת סנהדרין לפי שנעשה קרוב למלכות, והיה בטל מתלמודו. ע"ש. והנה ביוסף נאמר כִּי בֶן זָקָנִים הוּא לוֹ (לו, א) – ופירשו חז"ל, שהיה תלמיד חכם על דרך מה שכתב זקן – זֶה שִׁקְנָה חֲכָמָה! ואולם, אחר שנתמנה להיות שר ושליט על מצרים, אפשר שנתבטל מתלמודו ועל ידי זה שכח מתלמודו. ובא הכתוב ל רמזו שאין לנהוג בו מנהג ביזיון לפי שזה היה מחמת אנסו, שפרעה מינה אותו להיות שליט על ארץ מצרים, והוא אנוס על פי הדיבור. וזהו שאמר וַיִּשֶׂם בְּאָרוֹן – רמז ללוחות, כשהיה יוסף תלמיד חכם קודם שנתמנה לשליט. ושבדי לוחות – אחר שעלה לגדולה, ונתבטל מתלמודו. שהם מונחים בארון ואין לנהוג בהם מנהג ביזיון. ומפרש שהטעם הוא משום במצרים – רצונו לומר, מחמת שהיה שליט במצרים. ובדרך זו אפשר עוד לפרש מה שכתוב וַיִּסַּף הוּא הַשְּׁלִיט עַל הָאָרֶץ הוּא הַמְּשִׁבִיר לְכָל עַם הָאָרֶץ – רצונו לומר, שיוסף היה בבחינת שבדי לוחות מחמת שהיה שליט על הארץ, ונתבטל על ידו מלימודו, וכמו שמצינו אצל מרדכי הצדיק וכנ"ל. (אור משה).

סיומו של ספר בראשית הוא גם סיומה של תקופת האבות. יעקב אבינו מלמדנו בימיו האחרונים כיצד על אדם להיפרד מהעולם השפל ולעבור לעולם העליון, שהרי החותם והסיום בכל דבר הם השיא והפסגה על אחת כמה וכמה חיי האדם נור הבריאה.

יעקב אבינו קורא לבנו ליוסף ומצווהו לבל יקבור אותו בארץ מצרים אלא נא תקברני במצרים וְשָׁכַבְתִּי עִם אֲבֹתַי, וְנִשְׂאֲתַנִּי מִמִּצְרַיִם וְקִבַּרְתָּנִי בְּקִבְרֹתָם (מו, כט-ל). טעמים שונים נתנו לכך חכמינו, אך מעל לכל יש כאן מסר ברור לצאצאיו. מקומכם הוא רק בארץ כנען. לא ארץ מצרים היא מולדתכם, ואף לדורות שיבואו בכל הגלויות תהא הצוואה הזו בריח התיכון של כל חיהם. ומכאן השאיפה העזה שפיעמה בלבבות היהודים בכל הדורות, גם אם לא זכו לחיות בארץ ישראל, לפחות להקבר בה. (וכחלק מכך המסורת להניח חופן עפר ארץ ישראל למראשות הנפטר הנקבר בחו"ל).

אח"כ הוא מברך את יוסף ובניו וקובע לדורות – "בך יברך ישראל לאמר ישימך אלוקים כאפרים וכמנשה". מעמיד אותם כסמל ומופת לדורות יבואו.

הוא קורא לבניו, ומשהם סובבים את מיטתו הוא מבקש לשמוע מהם האם לבם שלם עם דרכו והאם הם מתכוונים להמשיך בה, והם אומרים לו "שמע ישראל (אבא) ה' אלוקינו ה' אחד", כשם שאין בלבך אלא אחד, אף בלבנו ה' אחד, והוא עונה לעומתם "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד".

אח"כ הוא מחלק את התפקידים, מכתיר עליהם את יהודה כמלך, ומציין מעלות וחסרונות בניו כדי שיתנו לב ויעבדו עד הגיעם לשלימות.

לבסוף הוא מצוה את בניו בסדר קבורתו וייעשו לו בניו כן כאשר צוים". קבע להם מי ישא את מיטתו ובאיזה צד, ובאותה צורה נקבעה כעבור דורות חניית השבטים במדבר.

כידוע גדולי הדורות התכוננו לרגע זה של פטירתם מן העולם, והשקיעו מחשבה רבה ביחס לעצמם, ואף הדריכו את בני משפחתם ותלמידיהם ללכת בדרכם ולהיות נאמנים לבורא ולתורתו.

ד"ת לעי"נ הגה"צ רבי שמעון גבאי בן רחל, הגה"ק רבי נסים פרץ בן סוליקה זצ"ל
לעי"נ ר' מרדכי ניזרי בן סוליקה ז"ל
נתרם על ידי המשפחה

א הליכות מלכי

נושא: חשיבות התפילין

קומי אורי - סיפור לשבת

מעשה ביהודי עשיר שהיה לו בן יחיד, עלם חכם ונבון שלמד בבית מדרש. ולאיש היה חבר אהוב שגר בעיר אחרת. ונוהג היה העשיר להתארח אצל חברו לעתים קרובות. באחד מביקוריו ראה החבר כי ידידו העשיר חולה, ומחלתו אנושה. ראה העשיר כי ימי ספורים, קרא אליו את חברו האהוב, הפקיד בידיו את כספו, ואמר לו: "אם לאחר מותי יבוא עלם צעיר ויעשה לעיניך שלשה דברי חכמה, תדע כי בני הוא, ולו תתן את כל רכושך".

לאחר כחודש והנה סבל ועל שכמו חבילת עצים נכנס לבית החבר ושומט את המשא ארצה. תמה בעל הבית; ובעודו צועק על הסבל, ראה עלם לבוש בגדים נאים הולך אחריו. "בן ידיך אני", פתח העלם, "בן הסוחר העשיר שמת בביתך". לאחר מנוחה שאל האיש את העלם: "מה טעם ראית להביא עצים אל ביתי?" סיפר לו העלם: "כשהגעתי העירה הרביתי לשאול על מקום מגוריך, ואף אדם לא היה מוכן לגלות לי... אמרתי בלבי אין זאת אלא שכל אנשי העיר עשו יד אחת שלא להודיע לי את מקום מגוריך, פן יבוא היורש לדרוש את הונו של אבי; לפיכך עשיתי גם אני בערמה, הלכתי וקניתי את צרור העצים, והסבל הביא אותי אל כתובתך". שמח הידיד על חכמת בן אהובו, אך ביקש מן העלם להישאר איתו מספר ימים נוספים כדי לעמוד על אופיו, וכן להיות בטוח שאכן מגיעה לו הירושה.

באחת מארוחות הצהריים הגישה האשה חמש יונים צלויotes, וביקש האיש מהעלם שיחלק את המנות בשווה בין כל הסועדים. לקח העלם יונה אחת ושם לפני האיש ואשתו; את השנייה שם לפני שני בניה; את השלישית נתן לשתי בנותיו ואת השתיים הנותרות השאיר לעצמו ואכלן. תמהו בני הבית על החלוקה המזוהה הזאת, אך לא אמרו דבר. בארוחת הערב הוגש ברבור מפוסטם, והעלם נתבקש שוב לחלקו למנות. כרת העלם את ראש הברבור ושם על צלחתו של האיש; הוציא את הקרביים ונתן לאשה; את הכרעיים נתן לשני הבנים ואת הכנפיים לשתי הבנות, ואילו את החלק המרכזי לקח לעצמו.

לאחר הארוחה שאל את העלם על דבר שתי החלוקות. ענה העלם: "אני היטבתי לחלק; בצהריים הוגשו חמש יונים, ואני חילקתי חלק כחלק; לך ולאשתך נתתי יונה והייתם שלישייה; ולשתי בנותיך נתתי יונה והן היו שלישייה, וגם לבניך נתתי יונה וגם הם היו שלישייה; ואני - בהיותי בודד ויחיד, לקחתי לי שתיים כדי שנהיה ביחד שלישייה. באשר לברבור - לך נתתי את הראש, כי ראש הבית אתה, ועל פיך ישק כל דבר כמו שכתוב אצל יוסף; לאשתך נתתי את הקרביים, כי היא נשאה בקרבה את ילדיך; לבניך - הכרעיים, כי הם כרעי הבית ועמודיו; הבנות קיבלו את הכנפיים, כי במרוצת הזמן יעשו להן כנפיים לעוף אל הבעלים שלהן; ואני לקחתי את הגב הנבוב, אשר תבנית ספינה לו, רמז כי בספינה באתי הנה ובספינה אשוב ללכת אל מקומי". דברי העלם מצאו חן בעיני האיש ובעיני בני משפחתו והתפעלו מחכמתו. למחרת השיבו לו את כספי אביו ושלחוהו אל ביתו לשלום.

שכר המקיים מצות תפילין גדול מאד, שמלבד שהקרן קיימת לו לעולם הבא, אוכל פירותיהן בעולם הזה, ומאריכין לו ימיו ושנותיו. וכל המניח תפילין ומתעטף בציצית וקורא קריאת שמע ומתפלל, מובטח לו שהוא בן העולם הבא, ואין אש של גיהנם שולטת בו, וכל עוונותיו נמחלין.

כל המקפיד בהנחת תפילין עליו נאמר "לא תקח האם על הבנים", ומי שאינו מקפיד ח"ו עליו נאמר "שלח תשלח" וגו'. והיינו, שח"ו לא יאריך ימים. (הקדמת תיקוני הזוה"ק דף ג', רוח חיים פלאגי אות ב, שארית יוסף א' עמוד רצו).

מי שהוא זהיר ביותר במצות תפילין, ליום הדין מצוה זו מכרעת את הכף, שאין לך בכל מצות עשה שבתורה גדולה יותר ממצות תפילין, שהוקשה כל התורה כולה לתפילין, שנאמר, למען תהיה תורת ה' בפיך.

לפיכך צריך לדקדק בעת קניית התפילין לו או לבנו שיהיו כשרות ומהודרות, ולכתחלה יקנה תפילין שנכתבו על קלף שאינו משוח, כדי שיקיים בהם מצות תפילין כהוגן, שאם התפילין יהיו פסולות, אפילו מניחן על ראשו ועל זרועו הרי זה כאילו לא הניח תפילין. ולצערינו כיום יש אנשים ואו נשים שבכדי לממן את לימודם כותבים מזוזות ותפילין בעצם יום השבת, והדבר ברור שמזוזות ותפילין שכתבם מחלל שבת בפרהסיא הרי הן פסולים.

לכתחלה יש להדר ליקח עור אחד ולעשות ממנו ארבעה בתים לצאת ידי חובה לכולי עלמא, אך מעיקר הדין אם חיבר העורות על ידי תפירה מהני, ואפשר דמהני אף לדעת מרן. ואף שהבתים עושים אותם מעור אחד ממש, מכל מקום לא בעינן שיהיה התיתורא והמעברתא מעור אחד, אלא אפילו אם הוא עור בפני עצמו כשר. וכן מנהג העולם. ומכל מקום היכא דאפשר טוב להדר גם בזה, לצאת ידי המחמירים בזה.

המוצא תפילין ואינו יודע מי היה הסופר, רוב מצויין אצל תפילין מומחין הן, ויכול להניחן בברכה.

אולם אם מצא ספק בכשרות האותיות, או כל ספק שהוא, הוי ספק דאורייתא ופשיטא דאין להניחן אלא כשאין לו תפילין אחרים, וגם אז לא יברך עליהם. ולכן אף שאין זה דרך כבוד לגנוזם, מכל מקום אם הוא באופן שאין אפשרות לתקנן אין להניחן לא אצלו בבית ולא בבית הכנסת, כדי שלא יבואו לתקלה שמי שאין לו תפילין יבוא להניחן ויברך עליהם. ולכן יצינעם במקום מסתור.

ד"ת לעי"נ מו"ז ר' יעקב כהן בן ג'זלא, גלב"ע כ"א בטבת התשמ"ח, ת"צ'צ"ב'ה